

O epoce wszech czasów

Ileż dotąd powiedziano o dokonaniach Mikołaja Kopernika, którego arcyważne odkrycia przemieniły oblicze nauki. Można by mnożyć przykłady zainteresowania nie najpospolitszymi talentami słynnego torunianina, począwszy od wiedzy z astronomii i matematyki, po biegłość w ekonomii i medycynie. Nie przypadkiem wszechstronnie wykształcony Polak nieraz był stawiany za wzór naukowca, który nie ustawał w dążeniu do twórczego rozwoju umysłu.

Jednakże nie sposób mówić o Koperniku w oderwaniu od epoki, w której żył. Warto przybliżyć najważniejsze cechy czasów, które ukształtowały wielu uczonych, wśród nich Kopernika. Dla nazwania tej epoki użyto słowa „renesans”. Wyrażało ono przeciwstawienie nowego okresu czasom średniowiecznym. Ponadto termin ten oznaczał powrót do starożytności, do koncepcji sztuki i filozofii antycznej oraz odrodzenie człowieka i kultury.

Aby odnaleźć korzenie renesansu trzeba udać się w podróż do Italii, gdzie zamożne mieszczaństwo w XV wieku przejmowało władzę w republikach włoskich. Potężne rody przemysłowców i bankierów skupiały w swych domach uczonych, poetów i artystów zapatrzonych w ideały humanizmu. Ten ruch umysłowy i światopoglądowy renesansu podnosił godność człowieka i budził wiarę w potęgę jego rozumu, a za podstawowe zadanie nauki uznawał poznanie praw rządzących przyrodą.

Sztuka renesansu jest różnorodna i złożona. Do najważniejszych nowości, jakie wprowadziło odrodzenie należy bezsprzecznie powrót do osiągnięć antycznej sztuki Greków i Rzymian. Próbowano zrekonstruować starożytną kulturę poprzez studia nad antyczną myślą, literaturą i językiem.

Kolejna zmiana dotyczyła powszechnej dotąd pozycji twórcy – rzemieślnika, który stał się odtąd samodzielnym kreatorem sztuki, prawdziwym artystą.

Takim właśnie twórcą był Leonardo da Vinci, człowiek obdarzony niewątpliwym geniuszem, wszechstronnie uzdolniony. Już jako kilkunastoletni chłopiec nieustannie wzbogacał swoją wiedzę, studiując sztukę antyczną, tworząc szkice do obrazów i oczywiście malując. Osiągał również niezwykle rezultaty, rzeźbiąc w marmurze, brązie i glinie.

Współcześni widzieli w nim konstruktora, przyrodnika i eksperymentatora, który wyprzedził swoją epokę o co najmniej sto lat. Pozostały po nim projekty, makiety, rysunki, a przede wszystkim obrazy. Ta potężna indywidualność zaważyła na dziejach cywilizacji.

W Polsce renesans kojarzy się głównie z twórczością literacką. Ważny wkład w kulturę polskiego odrodzenia wniosła publicystyka Andrzeja Frycza Modrzewskiego i Piotra Skargi, którzy propagowali reformy zmierzające do przebudowy Rzeczypospolitej, wstrząsali sumieniami i potępiali grzeszne postępowanie. Nie brakowało także wybitnych przedstawicieli twórczości poetyckiej, do nich należy między innymi Jan Kochanowski, Mikołaj Rej i Łukasz Górnicki. Pierwszy z tej trójki został nazwany ojcem poezji polskiej i był wszechstronnie wykształconym humanistą, a problematyka podjęta w jego utworach jest po dziś dzień aktualna. Któż nie zna pieśni, w których autor opiewa życie na wsi zgodne z rytmem przyrody, w przestrzeni przynoszącej spokój, ułatwiającej zachowanie równowagi wewnętrznej i sprzyjającej umiarowi. Także „Treny” mówią o sprawach ważnych dla każdego, autor nawiązując w nich do konwencji znanych ze starożytności, podkreślał, że o pełni ludzkiej egzystencji można mówić, gdy jest w niej miejsce zarówno dla radości, jak i dla smutku.

Charakterystyczną cechą epoki była również ciekawość świata, wciąż poszerzającego swe granice. Ludzie renesansu to przede wszystkim podróżnicy, których wojaże przyczyniły się do powstania nowych szlaków handlowych i przeobrażenia mentalności społecznej. Nowe drogi morskie szybko stały się też drogami przenoszenia idei, myśli i wzorców. Do najważniejszych wydarzeń należało odkrycie Ameryki, Kanady i Pacyfiku oraz dotarcie do Japonii i Filipin.

Gdyby istniał wehikuł czasu i możliwa była podróż w przeszłość, wydaje się, że człowiek współczesny odnalazłby w renesansie wiele interesujących zjawisk. Na pewno utożsamiłby się z postawą ludzi odrodzenia dążących do kształcenia się i rozwijania swych talentów oraz podzieliłby ich poglądy na temat wartości życia ziemskiego.